

43. Mümin'in İbadet Yükümlülüğü(sorumluluğu) ve Nafile İbadetler

Sorumluluk denince aklınıza neler geliyor? Allah insana akıl ve irade vermiştir. Akıllı ve iradesi sayesinde insan kendisine, çevresine ve Rabbine karşı sorumluluklarını yerine getirebilir. İnsanın en büyük sorumluluğu Allah'a karşı olan kulluk görevidir.

Mükellef bir Mümin'in Sorumlulukları

Akıllı ve ergenlik çağına ulaşmış her mümin farz ibadetleri yapmakla sorumludur. Dinin emirlerini yerine getirmek ve yasaklarından kaçınmakla sorumlu tutulan kimseye mükellef denir. Kişinin ibadetle mükellef olması, ibadete güç yetirebilmesine bağlıdır. İslam hiç kimseyi gücünün yetmediği ibadetlerle sorumlu tutmamıştır.

Hiz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Üç kişiden sorumluluk kaldırılmıştır: Uyanıncaya kadar uyuyandan, iyileşene kadar aklını kaybedenden ve büyüyünceye kadar çocuktan." (Ebu Davud, Hudud, 16)

Yapılması istenilen davranışlar: Farz, Vacip, Sünnet, Mendup-Müstehap

Yapılmaması istenilen davranışlar: Haram, Mekruh

Yapılması ve yapılmaması serbest olan davranışlar: Mubah

Farz: Allah'ın yapılmasını kesin ve bağlayıcı şekilde istediği iş ve davranışlar. Farzı inkâr eden kişi dinden çıkar, terk eden ise görevini ihmal etmiş ve günah işlemiş olur. Örnek: Beş vakit namaz, ramazan orucu, hacca gitmek, zekât vermek

1)Farz-ı Ayn: Dinen sorumlu sayılan her Müslümanın yapılması gereken davranışlardır.

Örnek: Namaz, oruç, hac, yalandan uzak durmak

2)Farz-ı Kifaye: Bazı Müslümanların yapmasıyla diğerlerinin üzerinden sorumluluğu kalkan davranışlardır.

Örnek: Cenaze namazı

2)Vacip: Vacip, esas olarak bir çeşit farz demektir. Vacip ile farz arasındaki farka bakıldığında ikisi de yapılması gereken emirleri kapsar ancak farzın kesinliği ve gerekliliği vacibe göre çok daha fazladır.

Örnek: Fıtır sadakası, vitir namazı, bayram namazı, kurban

3)Sünnet: Hiz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) farz ve vacip dışında yaptığı veya yapılmasını tavsiye ettiği davranışlardır.

Örnek: Yemeğe başlarken "Bismillah" demek unutulduğunda "başında ve sonunda Allah'ın adıyla" anlamına gelen "Bismillahi evvelehu ve ahirahu" demek

a) Sünnet-i müekkede: Hiz. Peygamberin (sallallahu aleyhi ve sellem) farz ve vacibin yanı sıra devamlı yaptığı, çok az terk ettiği iş, davranış ve ibadetlerdir

b) Sünnet-i gayr-i müekkede: Hiz. Peygamberin (sallallahu aleyhi ve sellem) bazen yapıp bazen terk ettiği iş, davranış ve ibadetlerdir.

4)Mendup-Müstehap: Dinen yapılması iyi sayılmakla birlikte yapılmamasında sakınca olmayan davranışlar.

Örnek: Kuşluk namazı, nafile oruçlar

5)Mubah: Mükellefin yapıp yapmamakta serbest bırakıldığı fiiller anlamına gelir. Mubah, helal ve caiz kavramlarıyla birlikte kullanılır.

Örnek: Elbise rengi seçimi yapmak, spor yapmak

6)Haram: Allah'ın (c.c.) kesin olarak yasakladığı söz ve davranışlar. Haram işlemek, Allah (c.c.) katında büyük günahdır. Haramlardan kaçınmak sevap kazandıran bir ibadettir.

Örnek: Allah'a şirk koşturmak, hırsızlık

7)Mekruh: İslam'a göre haram olmadığı halde istenmeyen, hoş görülmeven söz ve davranışlardır.

Örnek: Soğan, sarımsak gibi kokulu şeyler yiyecek camiye gitmek

Nafile İbadetler

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir kutsi hadiste, “Allah şöyle buyurdu: Kim veli bir kuluma düşmanlık ederse, ben de ona savaş açarım. Kulum bana, kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli olan bir şeyle yaklaşmaz. Kulum bana nafile ibadetlerle de yaklaşmaya devam eder. Nihayet onu severim. Ben kulumu sevince de artık onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı mesabesinde olurum. Diliyle de her ne isterse muhakkak onları kendisine ihsan ederim. Bana sığınmak isteyince de onu korurum...” (Buhari, Rikak, 38) buyurarak farz ibadetlerin dışında insanı Allah’a yaklaştıracak, sevgisine mazhar kılacak nafile ibadetler de bulunduğuna işaret etmiştir.

Hadis-i şerifte Allah’a en sevimli olan ve O’na en çok yaklaştıran ibadetlerin farz ibadetler olduğu açıkça ifade edilmektedir. Bunlara ek olarak, yani bunları yerine getirdikten sonra, Allah’a daha çok yaklaşmak isteyen kişi nafile ibadetler yapmalıdır. Kim farzı eda eder, ona nafileyi ekler ve buna devam ederse, işte o zaman Allah’a daha çok yaklaşır. Aslında nafileler; farzların farkında olmadan meydana gelen eksikliklerini tamamlamak ve hesap gününde – farzlar günahları karşılamaya yetmezse- onların eksikliğini gidermek için yapılmaktadır.

Yine bir kutsi hadiste şu ifadeler bulunmaktadır: Kıyamet günü kişi amelleri arasında önce namazın hesabını verecek. Bu hesap güzel olursa kurtuluşa erdi demektir. Bu hesap bozuk olursa, hüsrana düştü demektir. Eğer farzında eksiklik çıkarsa Allah: “Bakın kulumun (defterinde yazılmış) nafilesi var mı? buyurur. Böylece, farzın eksikleri nafile (namazları) ile tamamlanır. Sonra bu şekilde diğer amelleri hesaptan geçirilir. (Tirmizi, Salat 305; Nesai, Salat, 9) Farzları yerine getirmenin yanı sıra, haramlardan da kaçınılmalıdır ki, Allah’a tam bir yakınlık gerçekleşsin. Aslında bu iki durum birbirinin tamamlayıcısıdır. İkinci adım olan nafilelerle yakınlığın sağlanması için ise, nafilenin zıddı sayılabilecek ve değişik dereceleri olan mekruh fiil ve durumlardan kaçınmak gerekir. Kulu Allah’a yaklaştıracak çok sayıda nafile ibadetten

söz etmek mümkündür. Hatta, yeme içme gibi sıradan işlerimiz bile, niyetimize göre, bir tür ibadete dönüşür ve birer yakınlık vesilesi olabilirler.

Nafile İbadetler Nelerdir?

Farz Namazlara Bağlı Olan Nafile Namazlar: Müekked Sünnetler, Gayr-i Müekked Sünnetler
Günün Belli Vakitlerinde Kılınan Nafile Namazlar: Teravih Namazı, Evvabin Namazı, Kuşluk (Duha) Namazı, Teheccüd Namazı

Bazı Durumlarda Kılınan Nafile Namazlar: Hacet (İhtiyaç) Namazı, Tahiyatü’l Mescid Namazı, Yolculuk Namazı, İstiska (Yağmur İsteme) Namazı, Kûsuf (Güneş Tutulması) Namazı, Hûsuf (Ay Tutulması)

Oruç: Ramazan dışındaki bazı aylarda oruç, her ayın belirli günlerinde oruç

Tesbihat: Namaz tesbihatı yapmak, Allah’ın isimlerini tesbih etmek, Efendimizi (sav) selamlamak, selamdan hemen sonra istiğfar (Allah’tan af dilemek) etmek

Sadaka: Sadaka geniş kapsamıyla nafile olarak yapılan her türlü hayır ve hasenatı, insan ve hayvanlara yapılan iyilik, hatta insanların gönlünü hoş eden güzel söz ve çeşitli davranışları kapsar.

Sadakanın kapsamını özetle şu hadiste görmek mümkündür: “İçinde güneş doğan her gün, insanların her bir mafsalı(eklem) için kendilerine bir sadaka gerekir. Mesela; iki kişinin arasında adaletle hükmetmen bir sadakadır. Hayvanına binmek isteyen bir kimseye yardım ederek, hayvana bindirmen veya eşyasını hayvana yüklemen bir sadakadır. Güzel söz bir sadakadır. Namaza giderken attığın her adım sadakadır. Gelip geçene sıkıntı veren şeyleri yoldan kaldırman bir sadakadır. “(Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, 5/374)

Nasıl Yaşarsanız Öyle Ölürsünüz

Bir hadisi şerifte, “Nasıl yaşarsanız öyle ölür ve nasıl ölürseniz öyle dirilirsiniz” (Müslim, Cennet 83,84) denmektedir. Bir insanın hayat tarzı, onun şuuraltını oluşturur. Bu sebeple, o insanın bütün hayatında, ölümü esnasında ve kabirde Münker ve Nekir’e (sorgu melekleri)

cevap verirken hep o şuuraltının izleri tezâhür (görölme, belirme) eder. Müslüman olarak ölmek, hakkımızdaki İlâhî takdirin nasıl tecelli edeceğini (gerçekleşeceğini) bilemediğimizden dolayı, belki elimizde değildir ama, bu yolda, yani müslüman olarak ölme yolunda olmak elimizdedir. Hayatını salih ameller kuşağında geçiren bir insanın son nefesinde imanla gitmesi kuvvetle muhtemeldir. O halde, imanın gereklerini o derecede hayatımıza hayat kılmalıyız ki aksi bir düşünce ve aksi bir hayat tarzı rüyalarımıza bile misafir olmasın. Allah’a kavuşma arzusuy-la yanıp tutuşalım ve hep bu visalin(kavuşma) beklentisi içinde yaşayalım. Unutmayalım ki, – hadisin ifadesiyle- “Kim Allah’a kavuşmayı arzu ederse, Allah da ona kavuşmayı arzu eder.”